

⁶ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка.-К.: Канон, А.С.К., 2002.-С.100.

⁷ Гуророва Н.О. Організована злочинність в системі норм та інститутів кримінального права України // Президентові України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою. - К.: НДІ "Проблеми людини", 1999.-Т.18.-С.143.

⁸ Ковітіді О.Ф. Інститут співучасті і деякі питання боротьби з організованою злочинністю // Президентові України, Верховній Раді України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою. - К.: НДІ "Проблеми людини", 1999.-Т.18.- С.185

⁹ Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 липня 1995 року №9 "Про судову практику в справах про бандитизм // Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963 - 2000): Офіц.вид.:У 2 т. / За заг.ред. В.Ф.Бойка.-К.:А.С.К., 2000.-Т.2.-С.73

¹⁰ Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України/ За ред. С.С.Яценка.- К.:А.С.К., 2002.-С.54 (автор коментаря до ст.28 – проф.Матишевський П.С.), Новицький Г.В. Зазнач. праця. - С.73.

¹¹ Єфремов С.О., Редька А.І. Зазнач. праця. - С.58

¹² Новицький Г.В. Зазнач. праця. - С.71.

К. Марисюк,

викладач кафедри кримінального права та криминології Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ЗА СТАТТЕЮ 366 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В умовах розбудови в Україні правової та демократичної держави, а також у зв'язку із введенням 1 вересня 2001 року в дію нового Кримінального кодексу України, особливого значення набуває чітке окреслення та визначення всіх елементів складів злочинів, передбачених останнім. І чи не найбільш проблемними у цьому плані можна вважати посадові злочини. Звернемо ж увагу лише на один з проблемних елементів XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, а саме – на поняття офіційного документу відповідно до статті 366 ККУ.

Стаття 366 Кримінального кодексу України 2001 року "Службове підроблення" є прямою наступницею статті 172 Кримінального кодексу України 1960 року "Посадовий підлог". В обох статтях мова йде про офіційні документи, але що ж під ними розуміти - не вказується. Тож нічого дивного, що уже тривалий час юристи роблять спроби окреслити досліджуване питання. Ще у 1975 році М. Загородников писав про поняття офіційних документів наступне: " Предметом службового підлогу є документ – письмовий акт, призначений за своїм змістом служити доказом фактів, що мають юридичне значення. Документ має бути офіційним, публічним, виданим певною державною чи громадською організацією. В деяких випадках предметом службового підлогу може бути документ, виготовлений приватною особою, але лише той, що входить до сфери діяльності установи, наприклад, підробка в пояснювальній записці, що представлено приватною особою на розгляд посадовій особі."

В більш пізній юридичній літературі з приводу того, який документ необхідно вважати офіційним також немає єдності поглядів.

Так, на думку Б. Здравомислова, під офіційним документом прийнято розуміти письмові акти, які засвідчують конкретні факти та явища, що мають юридичне значення, складені належним чином, та які мають необхідні реквізити (наприклад: дату, штампи, печатку, підпис уповноваженої особи).²

Офіційний документ, на думку С. Келіної, - це письмовий документ, який виданий органом державної влади або органом місцевого самоврядування, який містить необхідні реквізити (печатки, підписи і т.п.) та за своїм змістом надає кому-небудь права чи звільняє від обов'язків або засвідчує які-небудь факти, явища чи інші обставини, що мають юридичне значення.

Ю. Ляпунов розглядає офіційний документ як матеріальний носій інформації, письмовий акт федеральних органів державної влади та державного управління, органів місцевої влади та самоврядування. Він також зазначає, що офіційні документи, які засвідчують певні факти та явища, що мають юридичне значення, володіють, за загальним правилом, відповідною формою та реквізитами.

В кримінально-правовій літературі було поставлено питання: чи можуть документи приватного характеру в певних випадках визнаватися офіційними документами, підроблення яких службовою особою буде тягнути кримінальну відповідальність за ст. 366 ККУ? Різні вчені і по сьогодні пропонують різні підходи до вирішення цього питання.

Так, Т.Л. Сергеева та Б.В. Волженкін вважають, що самі по собі документи, які походять від приватних осіб, не повинні визнаватися офіційними документами в розумінні ст. 366 ККУ. Проте коли вказані документи опиняються у віданні відповідних органів, безпосередньо у службових осіб, вони набувають характер офіційних та здатні бути предметом службового підроблення.⁵

З цього питання є й інша точка. Так, А. Кузнецов та Б. Пінхасов заперечують вказану вище точку зору, стверджуючи при цьому, що її прихильники обґрунтовують офіційність документу не його джерелом походження, а місцем знаходження в певний конкретний момент. В такому випадку сам поділ документів на офіційні та приватні втрачає своє значення, оскільки один і той самий документ в різний час визнається офіційним чи приватним в залежності від того, де він знаходиться. Така точка зору є, очевидно, неправильною, оскільки критерієм, що відрізняє офіційний документ від приватного, є не те, де зберігається цей документ, а офіційний характер службової особи, від якої він походить. Таким чином, офіційність документа - це його постійна ознака.⁶ Отже, приватні документи, в тому числі і ті, що знаходяться у віданні службових осіб, залишаються приватними і їх підроблення службовою особою не тягне за собою кримінальну відповідальність за ст. 366 ККУ.

Вітчизняні дослідники також приділяють з'ясуванню цього питання значну кількість часу. Так, М. Бажанов, В. Сташис та В. Тацій вважають, що предметом цього злочину (тобто злочину, передбаченого статтею 336 ККУ) є офіційні документи, тобто та інформація, яка зафіксована у формі, передбаченій законом на будь-якому матеріальному носії (папері, магнітної, кіно-, відео- або фотоплівці, дискеті тощо) з метою її зберігання, використання або розповсюдження і яка складається або видається службовими особами від імені державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності для посвідчення фактів, що мають юридичне значення. Офіційні документи повинні бути складені у відповідній формі і мати всі необхідні реквізити (підпис, штамп, печатку тощо). Офіційними можуть бути визнані і приватні документи за умови, якщо вони передані і знаходяться у веденні (діловодстві) відповідних органів або установ.⁷

З ними погоджуються М. Мельник та М. Хавронюк, які зазначають, що офіційними є документи, що складаються і видаються службовими особами від імені органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також підприємств, установ і організацій будь-якої форми власності, які посвідчують конкретні факти і події, що мають юридичне значення, складені належним чином за формою і мають необхідні реквізити (штамп, печатку, номер, дату, підпис). Приватні документи також можуть

бути офіційними, якщо вони складені, наприклад, нотаріусом, або якщо вони передані громадянином для зберігання або використання в державці, колективні чи приватні підприємства (наприклад, довіреність на одержання зарплати).

Дещо іншу позицію в цьому плані займають М. Коржанський, М. Потебенько та В. Гончаренко. Так, М. Коржанський вважає, що офіційними є лише письмові акти, що видаються державними, громадськими чи приватними підприємствами, установами або організаціями, які призначені для посвідчення фактів чи подій, що мають юридичне значення.⁸ Подібною є й позиція, викладена М. Потебеньком та В. Гончаренком. Вони вважають, що офіційні документи - це належним чином оформлені акти, що засвідчують факти та події, які мають юридичне значення, а також мають властивість породжувати певні правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення правовідносин.

Під офіційними документами розуміють акти органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, а також установ, підприємств чи організацій незалежно від форми власності, складені або засвідчені в установленому законом порядку службовими особами цих органів, установ, підприємств чи організацій.⁹

Підсумовуючи, можна дійти до висновку що чи не найбільш чіткою є позиція, згідно якої до офіційних документів належать не лише акти юридичних осіб, а й акти приватних осіб, але лише такі, що вже передані посадовим особам відповідних організацій та вже стали частиною їх діловодства.

¹ Загородников Н. И. Советское уголовное право. Общая и Особенная части. – М.: Юридическая литература, 1975. – С. 449 - 450

² Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть / Отв. ред. Б. В. Здравомыслов. М.: Юристъ, 2000. - С. 426.

³ Российское уголовное право. Особенная часть / Под ред. В. Н. Кудрявцева и А. В. Наумова. - М.: КноРус, 2000. - С. 392.

⁴ Уголовное право. Особенная часть / Под ред. Н.И. Ветрова, Ю.И. Ляпунова.- М.: Новый юристъ, 1999.-С. 636-637

⁵ Див., наприклад, Сергеева Т.Л. Борьба с подлогами документов по советскому уголовному праву. – М.: Юрид. лит., 1949. - С. 50; Волженкин Б.В. Служебные преступления. - М.: Юристъ, 2000. - С. 181

⁶ Пинхасов Б.И. Защита документов по советскому уголовному праву. – Ташкент: Узбекистан, 1976. - С. 34 – 35; Кузнецов А.В. Ответственность за подлог документов. – М.: Госюриздат, 1959. - С. 78 – 79

⁷ Кримінальне право України. Особлива частина / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ-Харків: Юрінком Інтер – Право, 2001. - С. 403 - 404

⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Кантон, А.С.К., 2001. – С. 921

⁹ Коржанський М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – С. 549

¹⁰ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під заг. редакцією М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. - С. 739

О. Мислива,

ад'юнкту Національного університету внутрішніх справ, м. Харків

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Вихід України на міжнародну арену вимагає врахування позитивного законотворчого досвіду інших країн світу. В різних країнах питання відповідальності осіб, які порушують порядок проведення трансплантації вирішуються на рівні того нормативно-правового акту, який регулює цю сферу. Вчені поділили їх на три групи: першу групу утворюють **спеціальні закони про трансплантацію** (Австралія, Америка, Аргентина, Бразилія, Білорусія, Велика Британія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Люксембург, Німеччина, Франція, Росія, Швеція, Японія та інші країни). *Україна* також у цій групі за наявністю чинного закону "Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини".

Другу групу – акти, які характеризуються тим, що всі загальні питання трансплантації вирішено в законі, який регулює і інші суспільні відношення, а конкретні питання трансплантації регламентуються в приписах, що прийняті щодо такого закону. Таким законом може бути цивільний кодекс (ст.20 ЦК канадського Квебеку) або закон про охорону здоров'я (ст.131 румунського Закону про захист здоров'я людей 1978 р.).

Третю – акти, де питання трансплантації регулюються приписами, що не мають юридичної сили закону. Наприклад, Декрет про взяття тканин та органів людини з лікувальною та науковою метою (Ліван, 1983 р.) [1].

Міжнародними нормами торгівлю трансплантатами, вбивство та продаж людини для трансплантації визнано небезпечними злочинами проти особистих прав та свобод людини: Положення про торгівлю живими органами (1985 р.), Заява про штучне запліднення і трансплантацію ембріонів (1987 р.), Декларація щодо трансплантації органів людини (1987 р.), Резолюції Всесвітньої організації здоров'я та Всесвітньої Медичної Асоціації про основні принципи пересадки органів людини та заборону купівлі-продажу органів людини (1989 р.).

Наявність зобов'язань про приведення законодавства у відповідність до міжнародних угод та їх виконання підштовхнули законодавців багатьох країн до встановлення караності порушення правил трансплантації та суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з цією сферою.

Аналіз правових джерел законодавства багатьох цивілізованих країн показав, що держави вирішують розглядувані проблеми жорсткими методами. Федеральні органи охорони здоров'я США оцінюють збитки від злочинності в сфері охорони здоров'я від \$30 до \$100 мільярдів щороку [2]! Уряд США спеціальною довідкою "Система постачання донорськими внутрішніми органами на території Сполучених Штатів в питаннях та відповідях" видав директиву про трансплантацію, яка визнає купівлю-продаж органів кримінальним злочином. [3]

З прийняттям нового Кримінального кодексу України (2001 р.) були криміналізовані небезпечні діяння в сфері трансплантології (ст. 143) [4].

В медичній науці розрізняються трансплантації "**ex vivo**", коли анатомічний матеріал для трансплантації вилучається у живого донора, та "**ex mortuo**", при якій трансплантат вилучається з тіла померлої людини (трупу). Таке розмежування, з огляду на об'єкт посягання, ступінь суспільної небезпеки та обсяг заподіяної шкоди, є суттєвим для кримінального права.

1. Неправомірність діяльності, пов'язана з трансплантацією "ex vivo" прямо передбачена у кримінальному законі багатьох країн як злочин, який посягає на життя чи здоров'я особи (зрозуміло за виключенням країн "прецедентного" права, які мають Медичні кодекси. Але деякі злочини описані, наприклад ст.197 КК Іспанії "Лікарська таємниця" чи параграф 189 КК ФРН передбачає відповідальність за ганьбу пам'яті померлого, параграфи 277-279 – відповідальність за підробку, видачу та використання неправильних свідоцтв про стан здоров'я [5]).